

Bondgenoten in barmhartigheid

(Johan Gortworst)

Wat is er mooier dan barmhartig zijn voor een dakloze man als hij jouw portiek voor de nacht heeft uitgekozen? Toch kan je goedbedoelde hulp anders ervaren worden dan je vooraf had gedacht. Was dit wel een vorm van barmhartigheid?

Portiek

Ik bezocht een aantal jaren geleden in voorbereiding op een congres een gerenommeerde dagvoorzitter. Ook in die tijd was het aantal daklozen onaanvaardbaar hoog. De Utrechtse 'tunnel' onder Hoog Catharijne was vaak in het nieuws. Het was een plek waar verslaafden en prostituees de nacht doorbrachten en amper overleefden. Veel van de tafereel die zich daar afspeelden kwamen met gemak in aanmerking voor een plekje op een van de schilderijen van Jeroen Bosch.

De voorzitter woonde vlak bij het Amsterdamse Vondelpark in een straat met statige huizen. Elk huis was voorzien van een ruime portiek. Hij vertelde dat in zijn portiek een dakloze man enkele weken de nacht had doorgebracht. Een nette man die elke ochtend zijn matje oprolde en 's nachts weer terugkwam. Hij zei weinig. Buurtbewoners ontfermden zich over hem, zetten eten klaar en zorgden voor schone kleren. Hij hoorde erbij. Op een dag was de man zonder afscheid te nemen verdwenen. Dat stelde de buurt teleur. Een buurman kwam hem later tegen. Wat bleek. Hij had eindelijk medicatie gekregen en was langzaam uit een psychose ontwaakt. Het bivakkeren op straat was voor hem een regelrechte hel geweest. Niemand uit die buurt had dat opgemerkt. Een leerzame ervaring, vond de dagvoorzitter, die hij op het congres wilde delen.

Barmhartige Samaritaan

Van het congres herinner ik me niet veel meer, maar dit verhaal heeft me nooit losgelaten. Waarom? Iedereen deed toch zijn best? De buurtbewoners toonden medeleven en respecteerden de levensstijl van de man. De dakloze man probeerde op zijn beurt overlast te vermijden. De hulp

die nodig was bleef echter uit. Was niet gezien. Een misverstand. Wat schuurde hier? Ik kon er de vinger niet achter krijgen. Bij het lezen van een Vlaams artikel over barmhartigheid vanuit een Bijbelse achtergrond⁽¹⁾ kreeg ik een vermoeden waar dat schurende gevoel vandaan kwam.

In het artikel las ik een inspirerende uitleg over het verhaal van de barmhartige Samaritaan met als invalshoek: 'verantwoordelijk zijn voor elkaar.' Wat valt bij deze parabel dan op? In tegenstelling tot de priester en de leviet veegt de Samaritaan zijn agenda schoon. De afspraken voor die dag moeten maar even wachten. Hij verleent, geraakt door wat hij ziet eerste hulp, maar daarmee is zijn werk niet klaar.

'Hij voltooit zijn barmhartigheid door een beroep te doen op een herbergier en een herberg. De Samaritaan is zich ervan bewust dat hij niet alles zelf kan en dat hij niet alles zelf moet doen. In zijn radicale verantwoordelijkheidsbesef blijft hij realistisch, met beide benen op de grond. Hij doet een beroep op een structuur - een herberg die uitgerust is om voor de noodlijdende te zorgen en een herbergier of professional die daarmee zijn brood verdient - en gebruikt zijn geld om die barmhartigheid mogelijk te maken.' Hij keert zelfs terug om na te gaan of de hulpverlening goed is verlopen. Barmhartigheid houdt dus niet op bij alleen meelevens of steun betuigen, het komt vooral aan op 'doen'.

Bij de volgende zin viel bij mij het kwartje: *'Veel mensen zeggen wel dat ze voor de ander zorgen, maar weten vaak niet wat diens belangrijkste noden zijn. De belangrijkste vorm van naastenliefde is zien en ontleden wat de ander daadwerkelijk nodig heeft, en daar adequaat, verstandig, proportioneel, kortom, 'effectief' - niet affectief - op antwoorden.'*

Jawel, hoor ik u al denken, mooi gezegd, maar deze dakloze man lag niet halfdood in de portiek zoals de gewonde man uit het Lucasevangelie. Hij vroeg niet om hulp. Dat klopt. Psychisch letsel is moeilijker te herkennen dan een

gebroken been. Er rust nog steeds een taboe op psychische kwetsbaarheid. Mensen die lijden onder een psychose hebben extra professionele hulp en bescherming nodig. Als mensen zelf niet meer in staat zijn die te vragen, zijn ze aangewezen op familieleden, vrienden of oplettende omstanders die tijdig aan de bel trekken. Daarnaast speelt volgens mij ook de tijdgeest een rol. We willen zelf bepalen hoe we ons leven leiden. Er is een grote huiver gegroeid om zonder iemands toestemming dwingend in te grijpen in zijn of haar leven. Iemand met dwang helpen is aan strenge regels gebonden en hoort volgens de overheid een uitzondering te zijn. Het is juist de bedoeling van die regels om zo lang mogelijk op vrijwillige basis en zo nodig met een beetje aandringen, elkaar barmhartigheid te bewijzen als een concrete daad op de nood van een ander. De nacht moeten doorbrengen in een portiek is echter geen bewuste keuze die we zondermeer dienen te respecteren, maar een signaal dat iets heel erg mis is.

Vraag hulp

De Vondelbuurt was goed op weg met het bieden van de eerste hulp. Een telefoontje naar een professionele hulpverlener voor advies is vervolgens verstandig. In ons land heeft de barmhartigheid zich namelijk ook vertaald naar georganiseerde barmhartigheid. In de zorginstellingen staan vele bewogen hulpverleners klaar om vakkundig te helpen als we ze bellen. Voor het bereiken van een meer barmhartige wereld heb je bondgenoten nodig. Je hoeft niet zelf alles op te lossen. De barmhartige Samaritaan ging ons daar tweeduizend jaar geleden al in voor.

⁽¹⁾ (<https://www.kuleuven.be/thomas/page/abel-ontferming-en-barmhartigheid/>) Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven. Thomas (Theologie, Onderwijs en Multimedia: Actieve Samenwerking) wil een actieve en interactieve samenwerking creëren tussen alle leerkrachten (r.-k.) godsdienst van alle onderwijsnetten in Vlaanderen en allen die met geloofs-opvoeding (bij jongeren) begaan zijn.

